

UDK 081

ISSN (print) 1857-9299
ISSN (online) 1857-9302

Vol.2
6/2015

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ:
ИСТОК – ЗАПАД
(ПСИХОЛОГИЈА, ФИЛОЗОФИЈА,
ЛИНГВИСТИКА, КУЛТУРОЛОГИЈА
И ОБРАЗОВАНИЕ)

Свети Николе

- 2015 -

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА ДООЕЛ СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ПСИХОЛОГИЈА, ФИЛОЗОФИЈА, ЛИНГВИСТИКА,
КУЛТУРОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ШЕСТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“**

Година II

Број 4

Јуни 2015

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. МАКЕДОНИЈА -

- 2015 -

Издавач: Меѓународен Центар за Славјанска Просвета - Свети Николе

За издавачот: Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПСИХОЛОГИЈА, ФИЛОЗОФИЈА, ЛИНГВИСТИКА, КУЛТУРОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ)

Организационен одбор:

Претседател: Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: Владислав М. Јурјев

Член: Борче Серафимовски

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Душан Николовски – Р. Македонија

Доц. д-р Александар Илиевски – Р. Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ – Р. Србија

Проф. д-р Здравко Гаргаров – Р. Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкич – Р. Босна и Херцеговина

Д-р Татјана Осадчаја – Русија

Технички раководител: Михаела Ѓорчева

Технички секретар на конференцијата: Милена Спасовска

Уредник: м-р Бранкица Спасева

Компјутерска обработка и дизајн: Благој Митев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Организациониот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Организациониот одбор на Шестата меѓународна научна конференција «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Печати: Печатница БУБАМАРА-ХИТ, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ
ИСТОК - ЗАПАД
(ПСИХОЛОГИЈА, ФИЛОЗОФИЈА, ЛИНГВИСТИКА,
КУЛТУРОЛОГИЈА И ОБРАЗОВАНИЕ)

СОДРЖИНА

<i>М-р Кузмановска Марина</i>	
ИДНИНАТА Е СЕГА ПСИХОЛОГИЈА ВО ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС	8
<i>Ежов С.Ю.¹, Леонтъев А.И.²</i>	
РОЛЬ НОРМЫ И ТРАДИЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	11
<i>Доц. д-р Ќимова Т.Ѓ.</i>	
ПРОЦЕСОТ НА КОМУНИКАЦИЈА ВО ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	14
<i>Зоран Трифунов¹, Трпе Туфекчиев²</i>	
ЕКСТЕРНО ТЕСТИРАЊЕ ДА ИЛИ НЕ?	17
<i>Д-р Анита Ристеска</i>	
УЛОГАТА НА ПСИХОЛОГОТ ВО СОЦИАЛНИОТ КЛУБ ЗА ЛИЦА СО ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПОПРЕЧЕНОСТ ВО ОПШТИНА ПРИЛЕП	21
<i>М-р Ана Чучкова</i>	
ВЛИЈАНИЕТО НА ДЕТСКАТЕ ЈАВНИ УСТАНОВИ ЗА ДНЕВЕН ПРЕСТОЈ – ЈАСЛИ ВРЗ ПРАВИЛНИОТ ПСИХОФИЗИЧКИ РАЗВОЈ НА ДЕЦА ОД 9 МЕСЕЦИ ДО 2 ГОДИШНА ВОЗРАСТ	24
<i>Проф. д-р Диана Белевска¹, М-р Маја Лутовска Ристеска², М-р Јана Белевска³</i>	
ИНФЕРТИЛНОСТ: ЛИЧНА БОЛКА И СЕМЕЈНА ТАЈНА	28
<i>М-р Јана Белевска¹, М-р Марина Шуманска², Проф. д-р Диана Белевска³, М-р Маја Лутовска Ристеска⁴</i>	
ЦАРСКИ РЕЗ И ПОСТПАРТАЛНА ДЕПРЕСИЈА	32
<i>Марина Костић¹, Ивана Лукић²</i>	
ПСИХОЛОШКИ ОДГОВОРИ СОЦИЈАЛНИМ ДРУШТВЕНИМ ПРОМЕНАМА : РАСПРОСТРАЊЕНОСТ И ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА У ШКОЛАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА НИША - ИСТРАЖИВАЊЕ	36
<i>Доц. д-р Марија Котевска Димовска, дипл псих. ЕЛЕМ</i>	
<i>М-р Николче Талевски, дипл. сооб. инж. ЕЛЕМ</i>	
ПСИХОТЕРАПЕВТСКИТЕ МЕТОДИ – СОВРЕМЕНА АЛТЕРНАТИВА ЗА СИСТЕМСКИ РАЗВОЈ НА ПОЕДИНЦИ И ОРГАНИЗАЦИИ	39
<i>Assoc. Prof. PhD Nikolai Palashev</i>	
<i>Assoc. Prof. PhD Vance Bojkov</i>	
<i>Dr Darjan Bojkov</i>	
FUNKCIONALNOST KOMUNIKACIONE SIGURNOSTI	43
<i>Гузенина Е.О.</i>	
ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ТРАДИЦИИ ХРИСТИАНСКОГО ДУХОВНОГО ИСКУССТВА КАК МЕХАНИЗМ ПСИХОСОЦИАЛЬНОГО ПОЗНАНИЯ	45
<i>Щербакова А. А.</i>	
ВЛИЯНИЕ СЕТИ ИНТЕРНЕТ НА ТРАНСФОРМАЦИЮ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНЧЕСТВА	49
<i>Марија Младеновска-Димитровска</i>	
<i>Александар Димитровски</i>	
ПОВРЗАНОСТА ПОМЕЃУ АНКСИОЗНОСТА И АГРЕСИВНОТО ОДНЕСУВАЊЕ КАЈ АДОЛЕСЦЕНТИТЕ	52

<i>Н.А. Коваль</i>	
<i>А.В. Кидинов</i>	
КОНФЛИКТНОСТ В СТРУКТУРЕ ВНУТРИГРУПОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	56
<i>Гузенина С.В.¹, Сухомлинова М.В.²</i>	
К ИСТОКАМ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ ЛИЧНОСТИ УЧЕНОГО	60
<i>Парусова Е.В.¹, Гузенина С.В.²</i>	
МУЗЫКОТЕРАПИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПСИХОКОРРЕКЦИИ	64
<i>Јована Матевска</i>	
ЕМОЦИОНАЛНАТА, НЕВЕРБАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА ПРИКАЖАНА ПРЕКУ ПОЛОВИТЕ И ВОЗРАСНИ РАЗЛИКИ	67
<i>Проф. д-р Верица Стаменкова Трајкова</i>	
<i>Проф. Иван Трајков</i>	
ПСИХОЛОГИЈА ВО ЗАЕДНИЦАТА	70
<i>Доц. Д-р Даниел Павловски</i>	
УЛОГАТА НА СЕМЕЈСТВОТО ВО ГРИЖАТА НА СТАРИТЕ ЛИЦА	74
<i>Уточкин Николай Александрович</i>	
ИСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ИЗУЧЕНИЯ ОПТИМИЗМА В СТРУКТУРЕ ПОЗИТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ	78
<i>проф.др. Ванѓа Н. Радевска</i>	
ВЕЖБИ НА ФИНА МОТОРИКА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ПСИХОМОТОРНО ЗДРАВЈЕ	81
<i>Гордана Панова, Виолета Цидрова, Ленче Николовска, Светлана Јовевска, Ѓорѓи Шуманов</i>	
ЕТИЧКИ АСПЕКТИ НА СЕСТРИНСКАТА ПРАКТИКА	85
<i>Доц. Д-р Тодоровска Марија</i>	
НЕУПОТРЕБУВАЊЕТО НА ИМИЊА - АПОФАТИЧКИОТ ПРИСТАП ВО РЕЛИГИЈАТА НА ИСТОК И НА ЗАПАД	88
<i>Мартин Поповски</i>	
МУЛТИКУЛТУРАЛИЗМОТ И НАУЧНИОТ СВЕТОГЛЕД	92
<i>Наташа Младеновска-Лазаревска</i>	
ЕСЕИСТИЧКИТЕ, ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛИСТИЧКИ И АВТОБИОГРАФСКИ ЕЛЕМЕНТИ ВО ДЕЛОТО „ЕГЕЈЦИ“ ОД КИЦА КОЛБЕ	95
<i>Доц. д-р Ранко Младеноски</i>	
ДИЈАЛОГИЗМОТ И ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	99
<i>М-р Александра П. Танеска</i>	
<i>Д-р Благојка Здравковска-Адамова</i>	
ЈАЗИЧНАТА ПОЛИТИКА - ВАЖНО ПРАШАЊЕ ВО МУЛТИКУЛТУРНОТО ОПШТЕСТВО	103
<i>Виолета Сековска</i>	
ПОЧЕТОЦИ НА БИБЛИОТЕКИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА	107
<i>Проф. д-р Диана Белевска¹, Проф. д-р Драгор Заревски²</i>	
МУЛТИКУЛТУРАЛИЗМОТ И ПОЧИТУВАЊЕТО НА АВТОХТОНИТЕ КУЛТУРНИ И ДУХОВНИ ВРЕДНОСТИ КАКО ЕСЕНЦИЈА НА СОВРЕМЕНАТА КУЛТУРА НА ЖИВЕЕЊЕ	111

<i>Јоана Хаџи-Лега Христоска</i>	
ЈАЗИКОТ И РЕАЛНОСТА: МЕСТОТО НА ЖЕНАТА	115
<i>Лилјана Реревска¹, Душица Ѓокиќ²</i>	
ЧОВЕКОВОТО ДЕЛО ВО ТВОРЕШТВОТО НА ИВО АНДРИЌ – СИМБОЛ НА ХУМАНИЗМОТ И ЧОВЕКОВОТО ДОСТОИНСТВО – ПРВАТА ОСНОВНА ВРЕДНОСТ НА БУДИСТИЧКАТА КУЛТУРА	118
<i>Душица Ѓокиќ</i>	
ЕВРОПСКИОТ КУЛТУРЕН ИДЕНТИТЕТ И ИДНИНАТА НА БАЛКАНОТ НИЗ ПРИЗМАТА НА СИНЕРГИЈАТА ПОМЕЃУ ЗАПАДНАТА И ИСТОЧНАТА ФИЛОЗОФСКА МИСЛА	122
<i>Елена Яковлева</i>	
ГУМАНИСТИЧЕСКИЈ ПАФОС ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	126
<i>Наталија Лапаева-Ристеска¹, Бети Наковска²</i>	
ИВАН МЕЛЬНИКОВ: ХУДОЖНИК, ПЕДАГОГ, ЧЕЛОВЕК	129
<i>Марија Ѓорѓиева Димова</i>	
ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ: НОВИ ПЕРСПЕКТИВИ ВО КНИЖЕВНОСТА И ТЕОРИЈАТА	133
<i>Марјана Ванева</i>	
ФИЛОЗОФСКИОТ АСПЕКТ НА НЕГАЦИЈАТА	136
<i>Јованка Кепеска</i>	
ЕВРОПСКИ, НАЦИОНАЛЕН И КУЛТУРЕН ИДЕНТИТЕТ	140
<i>Assist. Professor Marija Emilija Kukubajska, PhD</i>	
БАХТИН: НЕГОВИТЕ КРОС-КУЛТУРНИ, ИСТОК-ЗАПАД КОНЦЕПТИ	143
<i>Доц. д-р Бошко Караџов</i>	
ИСТОРИЗАЦИИ НА СИМБОЛИЧКИТЕ ИСКУСТВА: НАРАЦИЈА И РЕТОРИКА	146
<i>Dr. sc. Marija Jović, ravnateljica</i>	
IDENTITETSKE RAZLIKE KAO PREDNOST (MULTI)KULTURALNOG DIJALOGA	151
<i>Проф. д-р Каменко М. Марковић</i>	
<i>Милена Савић</i>	
О РЕМБРАНТОВОЈ СЛИЦИ КВИНТ ФАБИЈЕ МАКСИМ	156
<i>Кети Арсовска Несторовска</i>	
КУЛТУРАТА, ИДЕНТИТЕТОТ (КУЛТУРЕН, ТРАНСКУЛТУРЕН, МУЛТИКУЛТУРЕН) И ВРЕДНОСТИТЕ	159
<i>Проф. д-р Каменко М. Марковић</i>	
О МАЛО ПОЗНАТОМ ЦРТЕЖУ ЖАН ОНОРЕ ФРАГОНАРА	162
<i>Полякова Н.Ф.</i>	
СВОЕОБРАЗИЕ МЕНТАЛНО-ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА В РАССКАЗЕ А.Н. ТОЛСТОГО «В ПАРИЖЕ»	165
<i>Иванишин А. А.; Иванишин М. А.</i>	
МОРАЛЬ КАК ВОЗМОЖНЫЙ МЕХАНИЗМ ПРЕПЯТСТВОВАНИЯ ДУХОВНОСТИ И ПРОВОЦИРОВАНИЯ КУЛЬТУРНЫХ БАРЬЕРОВ	168
<i>Проф. д-р Стојан Пржовски</i>	
ЕТИЧКИТЕ И РЕЛИГИОЗНИТЕ ДИМЕНЗИИ НА БУДИЗМОТ ВО ИНДИСКАТА ПСИХОЛОГИЈА И ФИЛОСОФИЈА	172
<i>Денко Скаловски</i>	
ЏОН М. ХОБСОН: ДЕМИТОЛОГИЗАЦИЈА НА ЕВРОЦЕНТРИЧНАТА ИСТОРИЈА	175

ДИЈАЛОГИЗМОТ И ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ РОМАН

DIALOGISM AND INTERTEXTUALITY IN MACEDONIAN NOVELS

Апстракт: Во овој труд се елаборира книжевно-теориската проблематика на дијалогизмот и интертекстуалноста и тоа преку примери од македонската романескна продукција. Станува збор, имено, за маркирање на присуството на структурни сегменти на дијалогизам и интертекстуалност во македонскиот роман при што се посочуваат илустрации од првобјавените македонски романи („Село зад седумте јасени“ од Славко Јаневски, „Крпен живот“ од Стале Попов и други) па сè до современите текови во нашиот роман (романите на Драги Михајловски, на Венко Андоновски, на Славчо Ковилоски, романот „Гаргара“ на Игор Станојоски и многу други). Во заклучокот од трудот се нагласува дека дијалогизмот и интертекстуалноста се мошне значајни сегменти на македонскиот роман од неговите почетоци па сè до денес.

Клучни зборови: *дијалогизам, интертекстуалност, македонски роман, Јаневски, Попов, Андоновски, Ковилоски.*

Abstract: This paper elaborates the literary-theoretical problems of dialogism and intertextuality through examples from Macedonian novels. Its aim is to mark the presence of structural segments of dialogism and intertextuality in Macedonian novels with illustrations from the first Macedonian novels (“The Village beyond the Seven Ash Trees” by Slavko Janevski, “Patched Life” by Stale Popov and others) up to modern trends in our novel (the novels by Dragi Mihajlovski, Venko Andonovski, Slavčo Koviloski, the novel “Gargle” by Igor Stanojoski and many others). The conclusion of the paper emphasizes the fact that dialogism and intertextuality are very important segments of the Macedonian novel from its beginning until today.

Keywords: *dialogism, intertextuality, Macedonian novel, Janevski, Popov, Andonovski, Koviloski.*

1. Вовед

Термините *дијалогизам* (на Михаил Бахтин) и *интертекстуалност* (на Јулија Кристева), се чини, станаа едни од најексплоатираниите термини во современите книжевно-културолошки истражувања во пошироки рамки. „Наездата“ од ваквите и слични термини веќе подолго време се чувствува и кај нас во бројните трудови од областа на македонската книжевна историја и македонската книжевна критика. Таа екстензивна експлоатација на двата посочени термини ја нотираме и во книжевните истражувања што се поврзани со македонскиот роман. Мислиме тука на многубројните трудови од македонските книжевни истражувачи како што се Катица Кулавова, Весна Мојсова–Чепишевска, Ангелина Бановиќ–Марковска, Елизабета Шелева, Јасмина Мојсиева–Гушева, Наташа Аврамовска и многу други. Во таа смисла, овој наш текст претставува само прилог кон досегашните проучувања на прашањата за присуството на дијалогизмот и интертекстуалноста во македонскиот роман.

Македонската романескна продукција, од соц-реалистичките почетоци па сè до актуелниот постмодернизам, бележи еден би рекле неверојатно динамичен подем што резултираше со „фаќање чекор“ со европските па дури и со светските книжевно-уметнички текови. Заслужни за тоа се бројни имиња од македонската литература како што се, на пример, Стале Попов, Славко Јаневски, Владо Малески, Живко Чинго, Видое Подгорец, Ташко Георгиевски, Димитар Солев, Петре М. Андреевски, Луан Старова, Петре Бакевски, Јован Стрезоски, Драги Михајловски, Венко Андоновски, Ермис Лафазановски, Лидија Димковска, Славчо Ковилоски, Александар Русјаков и многу други. Се разбира, за тој продор на македонските романи во

широкиот европски и светски книжевен ареал голем придонес имаат темите во нив што се поврзани токму со прашањата за дијалогизмот и интертекстуалноста.

2. Дијалогизам / интертекстуалност / македонски роман

Разгледуваме тука неколку македонски романи што ќе ни бидат илустрација за оправданоста на поставената теза за присуството на интертекстуалноста и дијалогизмот во сета македонска романескна продукција.

Во романот „Село зад седумте јасени“ од Славко Јаневски, на пример, забележуваме траги на интертекстуалност во односот меѓу книжевноста и историјата, од една, и книжевноста и религијата (односно христијанството), од друга страна. Имено, суштинската тема во овој роман на Јаневски е колективизацијата во Македонија што се случуваше по Втората светска војна, односно во периодот на поставувањето на темелите на социјалистичкиот општествен систем кај нас. Како хипотекст во овој роман на Јаневски се појавуваат и библиски, односно новозаветни мотиви како што е распнувањето на Исус Христос, на пример. Дијалогизмот во „Село зад седумте јасени“ како тематски квантум го следиме во релациите меѓу жителите на Јасенско и Нејасенско, односно во нивните недоразбирања и кавги, но и во комуникацијата меѓу самиот дискурс на романот и веќе споменатите новозаветни слики, оти интертекстуалноста не е ништо друго освен воспоставен „дијалог“ меѓу два дискурса – еден нов (хипертекст) и еден стар (хипотекст).

Интертекстуалноста како творечко начело е присутна и во романот „Крпен живот“ од Стале Попов. Во овој роман како интертекст (хипотекст) доминантни се многубројните наративни слоеви од фолклорот, односно од културната битова традиција на македонскиот народ, а тоа се обичаите, верувањата, суеверијата, молитвите, клетвите и слично. Во „Крпен живот“ среќаваме една дијалогска симбиоза помеѓу руралниот и урбаниот културен идентитет, а главен (би рекле и единствен) носител на пенетрирањето на градските обичаи во селската средина е ликот Доста Рожденката (готвењето, ќерката Нешка во училиште итн.).

Историскиот слој во романот „Црно семе“ од Ташко Георгиевски ја гради интертекстуалноста во неговата структура, додека опозитноста на двата колективна лика (групата на управата и чуварите на островот, од една, и затворениците, од друга страна) ги сочинуваат дијалогските композитни сегменти на романот. Сиот роман, всушност, е изграден врз интертекстуална и дијалогиска основа.

Романот „Дрен“ на Димитар Солев претставува, всушност, една книжевно-историска нарација за биографијата на Васил Антевски–Дрен, македонски борец од НОБ. Историската фактографија овде го претставува хипотекстот, додека книжевната нарација хипертекстот. Во овој роман Димитар Солев мошне умешно ја трансформира историската наука во книжевна уметност.

Сосема идентична историска подлога има и структурата на романот „Црно јagne, див Балкан“ од Петре Бакевски. Интертекстуалниот код во овој роман го препознаваме во историскиот наративен слој што се однесува на српската пропагандна машинерија во Македонија, на театарските случувања во Скопје од 1936 година, на изведбата на претставата „Печалбари“ од Антон Панов и слично. Покрај тоа, интертекстот во „Црно јagne, див Балкан“ е надополнет со една драма на Ибзен, библиски цитат, посмртната беседа на Гане Тодоровски за Анте Поповски, со парафрази од поезијата на Блаже Конески итн. Меѓутоа, нарацијата во овој роман на Бакевски е збогатена и со дијалогизам на македонската и српската култура при што српскиот културен идентитет се наметнува како супериорен во однос на македонскиот културен идентитет.

Романот „Александар и смртта“ од Слободан Мицковиќ, исто така, обработува тема од македонската, но и од светската историја. Станува збор, имено, за книжевна нарација во која се десакрализира и се демистифицира историската личност Александар III Македонски преку опишување на настаните во Вавилон непосредно по неговата смрт. На авторот на овој роман, очигледно, како хипотекст му послужила историската нарација за превирањата во Вавилон и во сета империја по смртта на Александар, но тие настани во романот се обработени низ книжевно-уметничката призма на авторот Мицковиќ. Тоа значи дека во романот „Александар и смртта“ од страна | 100

Слободан Мицковиќ се доминантни книжевно-историските интертекстуални релации, додека за дијалогизмот ќе се рече дека дискурсот во овој роман е исполнет со тематско-мотивски аспекти што се однесуваат на многубројни контакти меѓу различните култури во големата империја што ја создал македонскиот крал Александар III Македонски.

Многубројни интертекстуални елементи ја градат и структурата на романот „Пророкот од Дискантрија“ од Драги Михајловски. Хипотекстот во овој роман го сочинуваат траги од голем број стари „текстови“ како што се Богомилството во Македонија, охридскиот архиепископ Теофилакт од крајот на 11 и почетокот на 12 век, новозаветните теми и мотиви, политичкиот плурализам по осамостојувањето на Македонија итн. Освен тоа, во романот се води еден фикциски „дијалог“ меѓу Василиј (предводник на богомилите) и охридскиот архиепископ Теофилакт, но исто така се води „дијалог“ меѓу христијанското и богомилското учење, меѓу македонската и грчката култура и слично. И во романот „Бајазит и Оливера“ од истиот автор се среќаваме со историски сегменти како хипотекст (бракот и љубовта меѓу српската принцеза Оливера Лазаревиќ и турскиот султан Бајазит I), но и со бројни парафрази од Библијата, Коранот, Шекспировите дела, поезијата на Конески и друго што го сочинува „интертекстуалниот“ слој во романот. Ако станува збор, пак, за брак меѓу Бајазит и Оливера, како што се кажа веќе, тогаш јасно е дека во овој роман на Михајловски доминантна тема е интеркултурниот дијалог на релација *Европа – Азија* со сите специфики што ги сочинуваат двата далечни културни идентитети.

Како и во претходно споменатите романи, така и во романот „Вештица“ од Венко Андоновски среќаваме многубројни наративни елементи на интертекстуалност и дијалогизам. Инквизицијата во Хрватска од 17 век и богомилското дуалистичко движење од Македонија од 10 век рефлектирано во ставовите на Исијан од Македонија во 17 век го претставуваат хипотекстот во романот како интертекстуален наративен сегмент. Од друга страна, дијалогизмот во овој роман се манифестира низ наративните компоненти што се однесуваат на културните релации меѓу Македонија и Хрватска претставени со ликовите, хронотопијата, јазикот и фолклорот. Сепак, кога станува збор за интертекстуалноста поилустративен е најновиот роман на Венко Андоновски со наслов „Крката на Математичарот“. Овој роман е во директна комуникација со романот „Вештица“, но и со романите „Азбука за непослушните“ и „Папокот на светот“ од истиот автор и тоа преку ликовите од овие романи. Со најновиот роман, Андоновски како да инсистира на интертекстуалната поврзаност на сите негови романескни дела со што создава едно хомогено и компактно прозно книжевно-уметничко дело исполнето со интертекстуалност и дијалогизам.

Доминантно интертекстуален е и романот „Синот на кралот“ од Славчо Ковилоски. Интертекстуалноста во овој роман е маркирана, на пример, преку симбиозата на историјата и книжевноста, преку натписи од цркви, хроники, записи на црковни книги, една народна песна, библиски текстови, фрагмент од монодрамата „Крале Марко (или синот на Волкашин“ од истиот автор и слично. Дијалогизмот, пак, во овој роман на Ковилоски го регистрираме со допирот на европската и азиската културна семиосфера.

За нашата тема мошне интересен е и еден нов роман од македонската книжевна продукција, а тоа е романот „Гаргара“ од авторот Игор Станојоски. Дејството во овој роман се случува во украинскиот град Лемберг (Лавов) каде што низ романескната призма на Станојоски се допираат (стапуваат во „дијалог“) бројни култури како што се украинската, македонската, српската, бугарската, словенечката, западноевропската итн., а „дијалог“ (како интертекст) се води и меѓу фрагменти од романот (две книги за пофалби и поплаки од кафулето „Гаргара“) и целосната композициска структура на овој роман, меѓу книгата „Неподносливата леснотија на постоењето“ од Милан Кундера и романот на Станојоски и слично. Тоа покажува дека и најновите романи од македонската литература се исполнети со проблематиката на интертекстуалноста и дијалогизмот како типични постмодернистички белези.

3. Заклучок

Истражувањата за присуството на интертекстуалноста и дијалогизмот во македонскиот роман покажаа дека овие две структурни категории се доминантни наративни сегменти во македонската романескна продукција од почетоците па сè до денес. Сепак, едно поекстензивно

книжевно-уметничко практикување на интертекстот и дијалогизмот е забележливо во поновиот постмодернистички македонски роман. Како хипотекст најчесто се појавуваат историски теми, митолошки фрагменти, но и постари книжевни дискурси. Во однос на дијалогизмот, може да се рече дека во македонскиот роман најфреквентни се темите поврзани со интеркултурните релации, но не се запоставени ни прашањата за односите *индивидуа – колектив, индивидуа – индивидуа, индивидуа – текст, колектив – текст* итн.

Во една општа смисла, може да се заклучи дека интертекстуалноста и дијалогизмот се мошне значајни структурни сегменти на македонскиот роман што подразбира дека „цитатноста“ и „Другоста“ и од идејно-тематски и од мотивски аспект ја облагородуваат романескната креативност во македонската книжевност.

Библиографија

1. Андоновски, Венко (2006). *Вештица*. Скопје: Култура.
2. Андоновски Венко (2103). *Керката на Математичарот*. Скопје: Табернакул.
3. Бакевски, Петре (2004). *Црно јагне, див Балкан*. Скопје: Тера магика.
4. Георгиевски, Ташко (1987). *Црно семе*. Скопје: Македонска книга.
5. Јаневски, Славко (1952). *Село зад седумте јасени*. Скопје: „Кочо Рацин“.
6. Ковилоски, Славчо (2011). *Синот на кралот*. Скопје: Современост.
7. Михајловски, Драги (2001). *Пророкот од Дискантрија*. Скопје: Каприкорнус.
8. Михајловски, Драги (2009). *Бајазит и Оливера*. Скопје: Каприкорнус.
9. Мицковиќ, Слободан (1992). *Александар и смртта*. Скопје: Култура.
10. Попов, Стале (1990). *Крпен живот*. Скопје: Македонска книга.
11. Солев, Димитар (1988). *Дрен*. Скопје: Наша книга.
12. Станојоски, Игор (2014). *Гаргара*. Скопје: Панили.